

**ESPURNES
BARROQUES**

MÚSICA I
EXPERIÈNCIES
AL TERRITORI
BARROC

Rosers de Catalunya

J. BARDOLET, J. NASTASI &
TORNAVEUS I NOC

Diumenge 2 de juny del 2024, 18h.

Sant Pere de Matamargó
PINÓS (SOLSONÈS)

Valora'ns

LA TEVA OPINIÓ ENS AJUDA A MILLORAR

Escaneja aquest codi QR
i valora els concerts
d'Espurnes Barroques!

*Fes-te amic i consulta la resta de
programació d'Espurnes Barroques!*

ESPURNESBARROQUES.CAT

Primer misteri de glòria: La resurrecció

Heinrich Ignaz Franz von Biber (1644-1704), *Sonata n. 11 en Sol Major C100*

I. Sonata

II. Surrexit Christus hodie

1 d'octubre (dins Roser de tot l'any)

III. Adagio

Li fayt Dieu

Segon misteri de glòria: L'ascensió de Jesús al cel

H. I. F. von Biber, *Sonata n. 12 en Do Major C101*

I. Intrada

II. Aria Tubicinum

III. Allamanda

IV. Courante - Double

Tercer misteri de glòria: La vinguda de l'Esperit Sant

H. I. F. von Biber, *Sonata n. 13 en Re menor C102*

I. Sonata

II. Gavotte

III. Guigue

IV. Sarabanda

Quart misteri de glòria: L'assumpció de Maria al cel

Preludi sobre la "Quarta sonata de glòria" de H.I.F. von Biber

Salve de l'auia

Maria anava partera

Cant de la Sibil·la

Cançons de tambor

Cinquè misteri de glòria: La coronació de Maria

Preludi sobre la "Cinquena sonata de glòria" de H.I.F. von Biber

Goigs del Roser

O vere Deus

Durada musical: 60'

Nota: Totes les obres vocals són populars de transmissió oral, arranjades per Jaume Ayats.

Notes al programa

Dos barrocs a Matamargó

La proposta té un pessic de risc i un bona part d'innovació: es tracta de posar de costat dos barrocs musicals, dues tradicions d'això tan ampli i complicat que encabim sota el paraigua del barroc. En una església pagesa —res de poble, només camps i cases disperses al mig de l'altiplà del Solsonès—, no gens gran però amb cinc retaules barrocs (quatre dels quals són fets per la nissaga dels Pujol de Folgueroles entre el 1650 i el 1800), hi presentem un concert únic pels ingredients de la recepta. D'una banda tres sonates de les *Rosenkranzsonaten* (*Sonates del rosari* per a violí i continu) de Biber; de l'altra, un grapat de polifonies i melodies orals del barroc del nostre país. Les sonates són la màxima sofisticació de la veu instrumental segons els principis del contrapunt que triomfa en el darrer barroc. Les polifonies mediterrànies segueixen uns criteris del tot diferents: densitat de les veus en un moviment homofònic i uns timbres penetrants i colpidors. Del barroc lluminós de l'amplíssim cimbori de la catedral de Sant Rupert de Salzburg (amb set orgues independents!) passem als altars barrocs de Matamargó (amb el cor elevat on seien els cantadors que representaven cada família del poble); de la claredat de les pintures de Rottmayr als clarobscurs colpidors del Caravaggio.

Però els dos mons sonors no estaran pulcrament separats sinó que en alguns moments crearan passadissos de l'un a l'altre, conductes poc perceptibles que ens faran passar d'un món sonor a l'altre. No va ser per atzar que just a l'època de la mort de Biber es van tornar a encreuar la història dels Països Catalans i la història de l'Europa central amb amalgames insospitades.

Heinrich Ignaz Franz von Biber (Wartenberg, ara República Txeca, 1644 - Salzburg, 1704) és un dels grans compositors i violinistes del barroc catòlic centreeuropeu, i va ser mestre de capella a Salzburg els darrers vint anys de la seva vida. Algú el pot imaginar com un dels grans referents musicals de la generació anterior al pare de Mozart. Dins de la seva producció de virtuós del violí, va escriure aquesta meravella de quinze *Sonates del Rosari* (concepte que en català s'eixampla al Roser, com el retaule de la Mare de Déu a l'església de Matamargó), que acaben amb l'ara ja molt conegut *Passacaglia en sol menor*, precedent clar de la *Ciaccona en re* de Bach. Biber fou l'autor de la *Missa Salisburgensis a 53 voci*, modernament interpretada i enregistrada per primera vegada per Ireneu Segarra i l'Escolania de Montserrat (1974), en una fita de la recuperació de la música antiga.

Joel Bardolet, amb tres violins diferents, i Jeremy Nastasi, amb tiorba i guitarra, interpretaran tres de les sonates: la 11 (la resurrecció); la 12 (l'ascensió); i la 13 (la vinguda de l'Esperit Sant). Però pel mig ja hi haurà un parell d'intervencions cantades, seguint sempre la música de Biber en adaptació vocal, i un tambor quadrat dibuixant el pas rítmic. Tingueu en compte el gran repte interpretatiu que suposa per al violinista, ja que Biber prescriu una afinació diferent de les cordes per a cada sonata (per això es necessiten tres violins, cadascun amb una afinació diferent, i l'intendent ha de tenir una gran habilitat i llibertat mental per tocar la música "amb les notes canviades de lloc".

En la posició que pertocaria a les sonates 14 i 15 del cicle de glòria, referides a la Mare de Déu, l'experiència va dues passes més enllà: el tiorbista comença amb una exposició prou lliure del tema principal de la sonata de Biber a manera d'entrada, nova però sobre l'estricta estil barroc. Els altres moviments els conformen cants orals amb cert grau de participació del violí i la tiorba.

Cal consignar la melodia mallorquina del Cant de la Sibila, adaptada a dues veus, i la tornada d'Alonso, del segle XVI, per a la basílica de Gandia. També les cançons de tambor quadrat que fins al segle XVII (quan foren prohibides pel bisbe de Solsona) eren cantades per les majorales de Matamargó i Pinós. Els *Goigs de la Mare de Déu del Roser* és el principal cant de les polifonies catalanes, cantat —a vegades setmanalment— a milers d'esglésies, capelles i santuaris del país des de finals del segle XV fins ben entrat el segle XX, i representen l'esclat de les veus davant la grandiositat dels retaules de la Mare de Déu. O vere Deus és l'impressionant cant processional —fora dels permisos litúrgics— que encara avui podeu sentir en les romeries i santuaris de l'antic gran bisbat de Tortosa, des de Castelló de la Plana i el Penyalgosa fins al nord del Priorat.

Però la sessió no seria completa sense el corprenedor Passacaglia en sol menor, que violí i tiorba desgranaran en un caminar calmat i punyent, en un bis que — ara sí que ho podem revelar— haurà relligat els tres concerts (Rosers de Sardenya, Rosers d'Andalusia i Rosers de Catalunya) amalgamant els tres cicles de goig, dolor i glòria de Biber amb les seves respectives contraparts populars i vocals del sud d'Europa.

Jaume Ayats
Músic i musicòleg

Textos

"1 d'octubre" dins Roser de tot l'any (Jacint Verdaguer)

La tardor de la vida se m'atansa,
mes, ai!, les flors no em deixaran cap fruit,
sols me deixen lo fruit d'esperança
de quant la vida riu avall s'ha enduit.

De quant deixo en lo món res se me'n dona,
mon somni renadiu vola més alt;
ma lira, mos amics i ma corona,
adéu, jo a tots vos trobaré allí dalt.

Li fayt Dieu (Capellà de Bolquera, s. XIV)

Li fayt Dieu son escur
pus que la nuyt escura;
en Déu és qu'hom pauc dur
e ço que Deus vol, dura.

Salve de l'auia (Popular)

Oh, Verge sagrada,
consol de molts planys,
dau-nos auia llímpia
que regue els camps.

Dóna la salut
als que estan malalts
i ajuda els pobres
en els seus treballs.

Excelsa patrona
dels desemparats,
tot el vostre amparo
'nem a demanar.

La vostra capella
sempre plena està
de gent donant gràcies
per favors tan grans.

Oh, Verge sagrada,
consol de molts planys,
dau-nos auia llímpia
que regue els camps.

Maria anava partera (Popular)

Maria anava partera i en el portal va parir,
i el bon Josep se'l mirava, aquell infant tan polit,
gitadet en un pessebre perquè no tenien llit.
La marquesa li fa el llit.

Quin llit tan encortinat, tot enramat de violes:
els pilars eren de sucre, els llençols de codonyat,
cada mosca que passava se n'enduaia la meitat.
Passa una, passen dos, passa Sant Roc amb el seu gos.

Sant Antoni del porquet i l'agüelo colomet.
Tots els peixos de la mar, acudiren a ballar;
eixia el més xicotet, ballava el més garridet,
amb la cueta torteta, li feia una passadeta.

Després vingueren les monges,
i amb les monges els canonges,
els canonges de la Seu, de la Seu del Miquelet,
ai, quin soroll de campanes, cassoles i morterets
arrosseguen els xiquets pel carrer de la ciutat.

Acudiren bous i vaques, i gallines amb sabates,
i galls amb caporrutxets, i una lloca amb sis pollets.
La lloca feia cloc-cloc, i la tiraren al foc;
els pollets feien piu-piu, i els varen deixar al niu.

Cant de la Sibil·la (Popular)

Al jorn del judici
parrà qui haurà fet servici.

Jesucrist, Rei Universal,
homo i ver Déu eternal,
del cel vindrà per jutjar
i a cada un lo just darà.

Gran foc del cel davallarà;
mar, fonts i rius tot cremarà.
Los peixos donaran gran crit,
perdent son natural delit.

Humil verge qui haveu parit
Jesús infant en esta nit,
vullau a vòtron Fill pregar
que de l'infern vulga'ns lliurar.

Cançons de tambor (Popular)

Licència vos demanem
per a poder-ne cantar,
si una almoïna per la Verge
a les mosses voleu dar.

Aquí venim a cantar,
encara que en fossen mil;
los diners són per a la Verge,
per a fer-li un camaril.

Lo camaril que li fan
no le'n poden acabar.
Aquí venim cavallers
si mos voleu ajudar.

N'és el pandero quadrat
que atrau totes les mirades,
les mosses li han regalat
cascavells per arracades.
Cintetes de pentinat,
cascavells per arracades;
n'és el pandero quadrat
amb dues cares pintades.

A la porta sou pagès,
a la finestra, senyor,
a l'iglésia sou un àngel
i al camp, un treballador.
I al camp, un treballador,
que així ho diu la gent.
Vós us emporteu la palma,
la flor de tot lo jovent.

Alt i prim sou galant jove,
alt i prim com l'argent viu.
A quant la veneu la unça
l'hermosura que teniu?
A una la hi ven a dos
a l'altra la hi ven a tres
i a la vostra enamorada
li heu venuda per no res.

Goigs del Roser (Popular)

Vostres goigs amb gran plaer
cantarem Verge Maria:
puix la vostra senyoria
és la Verge del Roser.

Déu plantà dins Vós, Senyora,
lo Roser molt excel·lent,
quan us féu mereixedora
de concebre'l purament,
donant fe al Missatger,
que del Cel us trametia
*Déu lo Pare, que volia,
fósseu Mare del Roser.*

Del Sant Ventre produïda
la planta del Roser verd
fou dels àngels circuïda,
i servida amb gran concert,
i restà pur i sencer
vostre cos amb alegria,
*quan parí en l'establia
lo Celestial Roser.*

Gran delit vos presentava
Vostre fill ressuscitat,
amb cinc roses que portava
en les mans peu i costat
per les quals lo Llucifer,
que dels sants l'infern omplia,
*fou robat en aquell dia
quan florí lo sant Roser.*

Reparada la gran erra
de l'Adam per mort cruel,
trasplantat fou de la terra
lo Roser dalt en el cel;
i pujant amb gran poder,
el partir no us entrístia
*contemplant Déu com rebia
amb gran goig el sant Roser.*

Vostra vida acabada
lo major dels goigs sentís
quan a Déu sou presentada
trionfant al Paradís;
qui Senyora us volgué fer
del gran hort que posseïa
*col·locant-vos, com devia,
sota l'ombra del Roser.*

Puix mostreu vostre poder
fent miracles cada dia:
*preserveu Verge Maria
els Confreres del Roser.*

O vere Deus (Popular)

O vere Deus, trinus et unus,
exaude preces populi huius.
Da nobis salutem et pacem
et pluviam de coelis.
Nun sumus digni a te ex audiri,
nostres demeritis meremur puniri.

*Oh Déu veritable, trinitari i un,
escolteu els precis del vostre poble.
Doneu-nos salut i pau
i pluja del cel.
No som dignes de ser escoltats,
per les nostres faltes mereixem ser castigats.*

Fitxa artística i biografies

Joel Bardolet, violí

Jeremy Nastasi, tiorba i guitarra barroca

TORNAVEUS i NOC, veus

Heura Gaya

Iris Gayete

Ester Llop

Martí Brutau

Miguel Gómez

Sebastià Bardolet

Jaume Ayats, direcció

TORNAVEUS i NOC

Cantar a veus, sense cap o un mínim instrument que acompanyi, a la Mediterrània nord-occidental, és una característica compartida tant entre homes, dones o barrejats. Lluny del model de les corals, els components de Tornaveus són coneixedors de diferents possibilitats tradicionals d'aquests territoris, i en especial dels de parla catalana. Posen en pràctica un repertori en el que es poden sentir des de cançons religioses fins a les que tenen un to humorístic i "picant". La proposta de Tornaveus és marcada per veus femenines a les que se'ls hi afegeix una de masculina en contrast. Jaume Ayats, professor d'etnomusicologia i gran coneixedor de les polifonies tradicionals, és l'epicentre que ha fet agrupar les veus de l'Iris, l'Ester i l'Heura en aquest projecte, a les quals s'han sumat les del Sebastià, el Miguel i el Martí per a aquest concert. Totes elles han participat o han encapçalat treballs de camp i estudis arreu dels països catalans i han treballat al voltant de l'aspecte formal i social de l'activitat de cantar; i tots ells són intèrprets actius en algun instrument i amb la veu, en què porten molts anys cantant dins aquests estils.

JAUME AYATS

Jaume Ayats i Abeyà és músic i professor d'etnomusicologia a la Universitat Autònoma de Barcelona. Doctor en Història de l'Art (especialitat de musicologia) per la Universitat Autònoma de Barcelona, llicenciat en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona, i professor de violí pel Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona. Ha estat director del Museu de la Música de Barcelona entre el 2012 i el 2020. També ha realitzat estudis d'etnomusicologia a l'École des Hautes Études en Sciences Sociales de París. Ha escrit la seva tesi

doctoral sobre l'expressió sonora de les multituds en el món urbà europeu i ha investigat la música oral catalana amb el Grup de Recerca Folklorica d'Osona. Ha treballat com a instrumentista d'orquestra (Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya, i Orquestra Simfònica del Vallès). Ha comissariat l'exposició *Veus de la Mediterrània* del Museu de la Mediterrània, i és autor amb Joaquim Rabaseda del documental *Veus i sons de la Mediterrània*. Dirigeix projectes de recerca dins del grup d'investigació "Les músiques en les societats contemporànies" (MUSC) de la UAB i col·labora en cursos de l'ESMUC. També canta amb el grup La Nova Euterpe, NOC i Tornaveus. Guardonat el 2012 amb el Premi Nacional de Cultura Popular, deu anys més tard, el 2022 estrena *La Balada d'en Solé Sugranyes*, la primera òpera elaborada sobre polifonies tradicionals amb música i versos propis. L'obra ressegueix els tres darrers anys de la vida de l'anarquista i militant del Moviment Ibèric d'Alliberament (MIL) Oriol Solé i Sugranyes, fins a la seva mort a trets, l'abril de 1976.

JOEL BARDOLET

Joel Bardolet ha dedicat els últims anys a la investigació i estudi del llenguatge musical i la relació de la paraula i la música, des d'Ockeghem i el Renaixement fins als paisatges atemporals de Morton Feldmann. La seva relació de vida amb Jordi Móra li ha imprès una percepció de la vivència fenomenològica que és ben present en cada lectura seva d'un text musical. És el director musical del projecte Bach-Inventions de la prestigiosa companyia de dansa MalPelo, amb qui comparteix escenari i laboratori de treball regularment, experimentant la bellesa del gest, l'escolta honesta i integrant materials literaris, d'arquitectura i científics en el mètode de treball. Forma part de la generació marcada per la llum del Quartet Casals i ha rebut mestratge de Rainer Schmidt, Muriel Cantoreggi, Eva Graubin així com la inspiració d'una llarga llista d'artistes que no para de créixer: Clive Brown, Ferenc Rados, Rita Wagner, Eberhard Feltz, Lorenzo Coppola... Ha estrenat i enregirat algunes de les obres del compositor Joan Magrané, de qui va rebre les Variacions sobre The Last Rose of Summer i el Concert per violí i orquestra l'Or de l'Azur estrenat a l'Auditori. En els darrers anys ha liderat i dirigit diferents orquestres, d'entre les quals cal destacar el vicle de convidat a la Scottish Chamber Orchestra dirigida per Maxime Emylyanychev. Actualment és concertino principal de Musique des Lumières (Suïssa) i comparteix projecte amb els seus amics músics del Trio Fortuny, grup resident al Palau de la Música Catalana els propers 3 anys.

JEREMY NASTASI

Franco-italià d'origen, Jeremy Nastasi va néixer i créixer a Milà, on va començar a estudiar guitarra clàssica a l'edat de 9 anys. Va mostrar des del principi una gran passió que el va portar, pocs anys després, a inscriure's al Conservatori Giuseppe Verdi de Milà, on va ser guiat per Maria Vittoria Jedlowski, Paolo Cherici i externament per Emanuele Segre. Interessat al llarg dels anys en el món de la música antiga, fascinat per les transcripcions per a guitarra clàssica dels "ricercare" de Francesco da Milano, el 2017 es va unir a la classe de llaüt de Francesca Torelli, on ràpidament es va familiaritzar amb l'instrument, participant en cursos d'especialització impartits per Nicolas Achten, Hopkinson Smith i Paul O'Dette. El 2018 va ser admès al Conservatoire National Supérieur de la Musique et de la Danse de Lyon, continuant els seus estudis sota la tutela del professor Rolf Lislevand, on es va graduar el 2021. Va participar a la 23a acadèmia EEEmerging+ a Ambronay, on va estar involucrat en la preparació d'una gira europea amb música de Rossi, Carissimi i Carpentier dirigida per Geoffroy Jourdain. Aquell mateix any es va traslladar a Basilea, on va tenir el privilegi d'aprofitar l'últim any de càtedra del professor Hopkinson Smith. És membre estable del conjunt The Ministers of Pastime, amb el qual es va unir al programa europeu EEEmerging+. En els darrers anys ha col·laborat amb conjunts com El Gran Teatro del Mundo, Infermi d'amore (Vadym Makarenko), Orquestra Barroca Catalana o Accademia Strumentale Italiana. Col·labora activament amb conjunts com Cantoría, I Cameristi della Scala, Ensemble Alkymia, Soquadro Italiano (Vincenzo Capezzuto) i Los Elementos, amb el qual ha gravat l'últim àlbum dedicat a l'òpera "Venus y Adonis" de José de Nebra. Actualment continua els seus estudis a l'Escola Superior de Música de Catalunya, sota la tutela dels professors Xavier Díaz La-Torre i Pedro Memelsdorff.

Tast gastronòmic

Celler Fargas-Fargas - fargas-fargas.com

Cervesa La Pirata - cervesalapirata.com

La Garbiana

L'Olivera - olivera.org

Làctics Saborit - lacticssaborit.com

Amb el suport de:

Amb la col·laboració especial de:

Amb la col·laboració de:

Amb l'ajut de:

Cots i Claret · Oliva Torras · Alapont · Òptica Jané · La Mare Cultural · Instal·lacions AGE C · Oli Migjorn · Farmàcia Mª Teresa Comas Riu Farmàcia Òptica Casas · Òmnium Segarra · Gestoria Mas Solsona · Tegecom · Fòrumgestió Assessors · La Farga del Solsonès · ARTA Estany 2011 · Constructora de Solsona · Òmnium Segarra · Vidres Solsona · VAS · Tallers Ballús · Espar Sala · Knauf · Tèxtil Olius Koobin · Constructora del Cardoner · Fruits Taribó · Carnisseria Solvi · Càmping La Ribera · Antiga Casa Magí · Restaurant El Miracle Allotjaments El Miracle · Hotel Sant Roc · Hotel Bremon · La Mare de la Font · La Garriga de Castelladral · Càmping El Solsonès · Konvent Urbi Apartaments · Casa d'Espiritualitat del Miracle · Hostal de Pinós · Ke Diví restaurant · Acústic Barna · Amics de Vergós Guerejart Associació Riubrogent · Associació Amics de Coaner · Associació Pro Retaule de Salelles · Associació de Veïns de Salelles

Productors:

Cervesa La Pirata · Cafès Gener-November Tea · Flequers de Cardona · EssènciesCat · El Rosal · Ecomercaderet · Torrrons Vicens Celler Grau i Grau · Restaurant Casal de Castelltallat · Horta de cal Cinto · Celler Fargas-Fargas · Forn Jorba · Giulio Bulloni · Oli Migjorn Làctics Saborit · Caseus Afinadors · Forn Coma · Celler Abadal · Chocolate Factory · Celler Clos Dominic · Forn cal Pius · Inés Rosales Que rebenti la Baells · Especialitats Viñas · Restaurant Corpus · Forn l'Espurna · Vins - cava Piteus · Forn - Pastisseria Camps · Biolord Rostisseria Romina · La Fornera de Biosca · Celler Comalats · La Garbiana · L'Olivera · Cerveses La Vella Caravana · La Solsonina · Verit Fruit · Casa Dalmases · Aya Cacao · Eixarcolant · Pastisseria Flor de Neu · Celler Collbaix · El Moli

Mitjans col·laboradors:

